

Yttrande över slutbetänkandet Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning, SOU 2011:8

U2011/604/G

Inledning

Skolinspektionen anser det angeläget att utbildningen för ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning reformeras. Skolinspektionen ser därför mycket positivt på förslagen i betänkandet som, om de genomförs kan forma en gymnasiesärskola av hög kvalitet och stärka målgruppens rättssäkerhet samt ge eleven ökade valmöjligheter.

Skolinspektionen är även positiv till att förslagen i sin utformning eftersträvar en så likartad reglering som möjligt mellan gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. På en väsentlig punkt avviker dock regleringen mellan skolformerna och det gäller kommunens skyldighet att erbjuda utbildning för elever i gymnasiesärskolan. För att få en reell skillnad mot i dag och för att uppnå en gymnasiesärskola med ökade valmöjligheter anser Skolinspektionen att det måste ställas tydligare krav på kommunerna vilket utbud som ska erbjudas eleverna.

Skolinspektionen yttrar sig enbart över de områden i betänkandet där inspektionen har synpunkter på förslagen. Svaret följer betänkandets struktur.

Kap 4 Den framtida gymnasiesärskolan – Syfte och struktur

4.1 Gymnasiesärskolan syfte

Det är följdriktigt att syftet för gymnasiesärskolan i allt väsentligt får samma lydelse som syftet för gymnasieskolan. Ett av syftena för den framtida gymnasiesärskolan anges som möjligheter till "fortsatta studier". I betänkandet anges (sid 195) att den kan "hänvisa till studier i gymnasial sär vux., folkhögskola eller eftergymnasial yrkesutbildning som till studier på universitet och högskola". Det är viktigt att det närmare förtydligas vad fortsatta studier på gymnasiesärskolan kan leda till. Risken är att det annars kan skapa felaktiga förväntningar hos elever och vårdnadshavare. Det finns trots allt skillnader.

4.2.2 Nationella program

Skolinspektionen vill understryka att om lärare från gymnasieskolan ska användas i undervisningen i gymnasiesärskolan är det viktigt att personalen har förmåga att förstå och bemöta målgruppen. För att detta ska åstadkommas krävs rätt kompetens.

4.2.4 Poängplan och kursindelning

Utredningen föreslår att en poängplan ska ersätta timplanen i gymnasiesärskolan och att den ska bestå av 3 000 gymnasiesärskolepoäng, en siffra som valts slumpmässigt. Skolinspektionen har inget att erinra mot att införa en poängplan men förordar ett något mer underbyggt sätt att fastställa poängantalet.

Skolinspektionen ser inga bärande skäl mot att inte ha samma poängplan som gymnasieskolan.

4.3 Individuella studieplaner

Utredningen föreslår att överenskommelser om särskilt stöd inte ska finnas med i den individuella studieplanen eftersom frågan om särskilt stöd hör hemma i åtgärdsprogrammet. Förslaget är i viss mån inkonsekvent då det också föreslås att det inom ramen för den individuella studieplanen ska kunna beslutas om anpassad studiegång, vilket är en form av särskilt stöd.

Skolinspektionen anser att det är fördelaktigt om det i den individuella studieplanen ges en så fullständig bild som möjligt över elevens hela skolsituation inklusive särskilt stöd. Därför är det viktigt att frågan om särskilt stöd även tas upp i den individuella studieplanen. Det kan vara viktigt inte minst för de fall eleven läser kurser enligt gymnasieskolans kursplaner och kan ha flera olika lärare.

Kap 5. Val av utbildning och rätten att bli mottagen i gymnasiesärskolan

5.2 Ansökan och urval

Utredningen föreslår att om antalet platser på ett nationellt program är färre än antalet sökande ska företräde till programmet ges utifrån en bedömning av elevernas *förutsättningar* för utbildningen. Nuvarande reglering innebär att företräde ska ges till den som har störst *behov* av utbildningen om antalet platser är mindre än antalet sökande (13 kap. 18 § gymnasieförordningen (2010:2039)).

Skolinspektionen konstaterar att det inte är en enkel fråga att avgöra vilken urvalsmetod som är mest den mest rättssäkra, ändamålsenliga men framförallt den mest rättvisa. Utredningen beskriver flera alternativa lösningar.

Skolinspektionen menar att det finns en risk att förslaget inte kommer att leda till några förändringar i praktiken och att det är tveksamt om elevernas rättssäkerhet stärks med den föreslagna regleringen.

Kap 6. Studier i annan kommuns eller fristående gymnasiesärskola

6.1 Hemkommunens ansvar att anordna utbildning

Om kommunerna kommer att kunna erbjuda de allra flesta av de föreslagna programmen och inriktningarna innebär det helt andra valmöjligheter för eleverna än vad som gäller i dag. Men det är svårt att se att alla kommuner, vare sig enskilt eller i samverkan med andra, kommer att kunna erbjuda ens en del av utbudet. Samverkan är ett sätt att bredda utbudet men i praktiken är det många gånger förenat med betydande praktiska svårigheter för eleverna med långa resor eller att bo på annan ort för få möjlighet att gå ett visst program.

I gällande lagstiftning ska kommunen erbjuda målgruppen *ett urval* av nationella program(6 kap.10 § 1985 års skollag). Det har visat sig i tillsynen att många kommuner har tolkat begreppet *ett urval* mycket snävt och det har inte heller varit möjligt att från inspektionens sida ställa några större krav på kommunernas utbud med en sådan reglering.

I förslaget till ny reglering anges att "hemkommunen ansvarar för att alla ungdomar som tillhör målgruppen erbjuds utbildning på gymnasiesärskolans nationella program eller på träningsprogrammet. Kommunen ska *sträva* efter att erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar" (19 kap. 35 § skollagen). För gymnasieskolan gäller att erbjudandet *ska* omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar(15 kap. 35 § skollagen).

Det finns i 1985 års skollag områden där begreppet "sträva efter" används (se 11 kap. 17 § om kommunens ansvar för att erbjuda gymnasial vuxenutbildning). Erfarenheter från inspektionen visar att många kommuner i och med en sådan skrivning inte tar sitt ansvar fullt ut för att uppfylla intentionerna i lagstiftningen. Det är också svårt att ur ett tillsynsperspektiv kräva åtgärder från kommunens sida vilket definitivt missgynnar den avsedda målgruppen

Tillgång till olika program och inriktningar är helt avgörande för elevens valmöjligheter och det är svårt att se varför det i detta hänseende ska vara någon skillnad i regleringen mellan gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Om den framtida gymnasiesärskolan ska kunna erbjuda eleverna att "välja utbildning efter fallenhet och intresse" som det anges i direktiven till utredningen, måste det ställas tydligare krav på kommunernas skyldighet att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.

Skolinspektionen anser att det är viktigt för vår tillsyn att det blir klarlagt när en kommuns utbildningsutbud ska anses motsvara bestämmelsens krav på ett allsidigt urval och när kommunen anses ha gjort tillräckligt för att uppfylla det kravet.

Kap. 7. Riksrekryterande utbildning

7.1.2 Riksgymnasiesärskola på motsvarande villkor som för gymnasieskolan

Utredningen anser att graden av utvecklingsstörning eller kompletterande funktionsnedsättningar inte generellt ska utgöra grund för riksrekrytering, bland annat

hänvisas till att den kompetens som ska byggas upp i kommunerna annars kan komma att undergrävas. Vidare kan ett sådant system enligt utredningen leda till en "oönskad sortering" av eleverna.

Skolinspektionen menar att funktionsnedsättningen i sig i vissa fall kan vara en relevant grund för riksrekrytering. För många, i synnerhet små, kommuner är det orealistiskt att kommunen ska kunna tillgodose behovet av den kompetens som behövs för flera av dessa elevgrupper.

Kap. 8 Samverkan med arbetslivet

8.2 Lärlingsliknande utbildning

Det är angeläget för elever i gymnasiesärskolan att det skapas funktionella samverkansformer med arbetslivet. För att detta ska fungera måste det ställas tydliga krav på hur dessa samverkans former ska se ut och hur de ska organiseras mellan skolan och arbetsplatsen. Det kanske är extra viktigt just för den här målgruppen. Detta bör uppmärksammas i den fortsatta beredningen.

Kap 12. Författningskommentar

Se bilaga

I ärendets slutliga handläggning har även juristen Alf Johansson deltagit.

Marie-Hélène Ahnborg
Inspektionsdirektör

Mårten Olsson
Föredragande

Författningskommentar

11 kap. Grundsärskolan

Utbildningens syfte

2 §

Det är angeläget att syftet för grundsärskolan är helt likvärdigt med syftet för grundskolan.

Skyldighet att utreda tillhörighet till grundsärskolans målgrupp

17 a och 17 b §§

Skolinspektionen har i olika sammanhang framfört behov av en reglerad skyldighet för skolans personal att under hela skoltiden vara uppmärksam på elevens utveckling och att kommunen måste ha en möjlighet att vid behov placera eleven i en annan skolform.

Däremot bör den vidare definitionen "utbildningen" användas istället för den något snävare "inom ramen för undervisningen" i 17 a § första mening.

I 17 a § andra stycket regleras hur en rektor ska handla när en anmälan görs. Meningen är onödigt lång och det som sägs i första meningen om "att det finns indikationer på att en elev i grundsärskolan inte tillhör grundsärskolans målgrupp" anges redan i paragrafens första stycke.

Förslag till lydelse: Rektor är skyldig att anmäla detta till elevens hemkommun.

Vad som saknas i 17 b § är en motsvarande reglering som finns i 4 § sista mening i 3 kap. 1985 års lag att även huvudmannen för specialskolan har ett ansvar att bedöma om det finns skäl för en elev som är mottagen i specialskolan att gå över till grundskolan eller särskolan. Det bör föras in i första stycket i 17 b §.

18 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan

Skyldighet att utreda tillhörighet till grundsärskolans målgrupp

23 §

I paragrafens andra stycke finns samma skrivning som i 17 a §. Se förslag på lydelse ovan.